

**ФРАНЦУЗСКАЯ ЛИТЕРАТУРА
И ЕЕ ТРАДИЦИИ В МИРОВОЙ ЛИТЕРАТУРЕ: ЯЗЫК,
ЖАНР, СТИЛЬ
ХУДОЖЕСТВЕННОГО ПРОИЗВЕДЕНИЯ**

В.Ю. Бароўка

*Установа адуцкацыі “Віцебскі дзяржаўны
ўніверсітэт імя П.М. Машэрава”
e-mail: klit@vsu.by*

УДК 821.161.09.091-14+821.133.1.091-14

**ЛИТЕРАТУРА ЯК ПРАСТОРА МАСТАЦКАГА ДЫЯЛОГУ:
ЛІРЫКА У. ЖЫЛКІ І ФРАНЦУЗСКАЯ ПАЭЗІЯ**

Ключавыя словы: *паэзія, мастацкая форма, мастацкая рэцэпцыя, уплыў, творчая індывідуальнасць.*

У артыкуле разглядаюцца асаблівасці мастацкай рэцэпцыі французскай паэзіі ў лірыцы У. Жылкі. Адзначаецца творчы характар успрымання інішанацыянальнага мастацкага вопыту беларускім паэтам, яго пераважная цікавасць да спадчыны Сярэднявечча і Адраджэння. Сцвярджаецца, што рэцэпцыя формаў лэ, вірэлэ, трыялета суправаджалася пашырэннем тэматычнага ядра і частковым парушэннем канонаў рыфмікі і кампазіцыі.

V.Y. Barouka

Educational Establishment «Vitebsk State P.M. Masharov University»

**LITERATURE AS A SPASE OF ARTISTIC DIALOGUE:
THE LYRICS OF U. ZHILKA AND FRENCH POETRY**

Key words: *poetry, art form, art reception, influence, creative individuality.*

The article discusses the features of the artistic reception of French poetry by U. Zhilka. The creative nature of the perception of foreign experience by the Belarusian poet, his attention to the artistic heritage of the Middle Ages and Renaissance is noted. It is argued that the reception of forms lai, virelai, triolet was accompanied by the expansion of the thematic core and a partial violation of the canons of rhyme and composition.

Літаратура – гэта мастацкая прастора, адкрытая да актыўнага ўзаемадзеяння з літаратурнымі і пазалітаратурнымі з’явамі. Яе развіццё ў

многім адбываецца за кошт сінтэзу традыцый і іннавацый, дзе значную ролю адыгрываюць творчыя індывідуальнасці. Уладзімір Жылка (1900–1931) сфарміраваўся пад моцным уплывам сусветнай літаратуры, найперш рускай, французскай, англійскай. Ён імкнуўся быць і стаў арыгінальнай асобай у айчынным слоўным мастацтве XX стагоддзя. Яго творчае станаўленне адбывалася ў складаны час грамадскіх ператрусаў канца 1910 – пачатку 1920-х гадоў. Жылка меў уласныя меркаванні адносна аксіялогіі пісьменніцкай творчасці. У лісце ад 10 мая 1925 года да літаратурнага крытыка Антона Навіны ён пісаў пра намер напісаць вершы пра простыя чалавечыя адчуванні і апраўдваў гэта спасылкамі на класікаў. На яго думку, “верхавіны французскае лірыкі, безумоўна, не ў Беранжэ, а ў Бадлеры, Верлене, як і расейскай не ў Някрасаве, а ў Цютчаве, Пушкіну” [1, 271].

Уладзімір Жылка шмат цікавіўся французскай літаратурай, нядрэнна ведаў французскую мову. Ён быў паэтам рамантычнага складу, паэтам “мысляром” (тэрмін М. Багдановіча). Адным з аўтарытэтных майстроў мастацкага слова для яго стаў Шарль Бадлер. Хворы на сухоты паэт на пачатку 1920-х гадоў прызнаваўся ў дэпрэсіўным настроі з прычыны хваробы і адзначаў, што пакуль асноўныя тэмы яго “пісаніны” “a la fleurs du mal” [1, 253]. Дарэчы, на беларускую мову Жылка пераклаў верш Бадлера “Homme et mer”. Чалавек бачыўся Ш. Бадлеру складанай і супярэчлівай стыхійнай натурай. Жылка захаваў канцэптвальную ідэю верша Бадлера і развіў думку пра таямнічасць чалавечай душы і прыроды, пра амбівалентнасць адносін чалавека і мора: адзінства і барацьбу.

Многія маладыя беларускія аўтары 1920-х гадоў эстэтычны вопыт літаратурных папярэднікаў, вершавання формы мінулых часоў ацэньвалі як безнадзейны анахранізм. Жылку ж прываблівала літаратурная класіка, асабліва яго зацікавілі формы сярэднявечнай французскай паэзіі. У выніку з’явіліся стылізацыі пад лэ, віралэ, трыялет. Папулярнай у сярэднявечнай французскай паэзіі была форма лэ, што вяла радавод ад брэтонскай паэзіі, тэматычна звязаная з сюжэтамі гераічнай барацьбы з саксамі ў V–VI стагоддзі, потым узніклі творы пра прыгоды рыцараў у імя веры і кахання. У вершы “Развітанне” Уладзімір Жылка звярнуўся да стылізацыі пад матывы гэтай французскай формы: каханне, разлука, спадзяванне рыцара на вернасць каханай. Класічнае лэ заснавана на дзвюх скразных рыфмах, і ў “Развітанні” беларускі паэт цалкам абапіраецца на фармальны канон лэ: “Пара! Не моўкне хваль гамонка, / Спявае вецер свежа, гонка / І ветразь плешча – адпльвай! / Цалуй ў апошні моцна, звонка. – / Мой сум, як золата пярсцёнка, / На сэрца лёг і цісне ўскрай. / Але трывог не ўбачаць вонках, / Хоць вочы – светлая палонка, – / У іх адно, адно чытай. / Насупраць мне з імглы пялёнкай / Паўстане бур атхлань – прадонка / І бура выпесціць адчай. / Але хай машта квіліць тонка, / І ўспамінаецца старонка, / І мора пеніцца няхай, – / Затым, што мужны буду, жонка, / Вярнуся я, а ты ў ваконка / Цікуй і цноту ціха дбай. / З далёкіх падарож, мая сасонка, / Я прывязу суро-

вых вод звычай, / І сэрца вернае, і ў тронках / Вось гэтых – гэты нож... Бывай!” [1, 113]. Па матывах лэ ён напісаў арыгінальны верш “Будзь бласлаўлёна, мая маладосць”. Гэты верш пачынаўся і заканчваўся радкамі: “Будзь бласлаўлёна, мая маладосць! / Кроў неслухмяная, цьмяная млосць!” [1, 113]. Унутры мастацкай “рамкі” змяшчаліся два лэ: у першым славілася каханая: “Радасці дужыя крылы / Кануць у сіні нябёс; / Песні ласкавыя мілай, / Песні мае незабылай, / Поўныя снення і кроз. / Вецер разводдзем паводкі, / Як яе вусны салодкі, / Вецер вясняны прынёс. / Сэрца ад млосці без сілы / Светлае штосьці прысніла, / Хоча і смеху і слёз” [1, 112], а другое лэ выяўляла настрой закаханага героя: “Ў гэтым узрушаным сненні, / Ў сонечным гэтым праменні / Песень яе маладых – / Шчасны я шчасцем маленнем / І, ад жыцця ў захапленні, / Хочу і паху й кадзэння / Кветаў уцешных зямных, / Сцежкам паверыць вясеннім / І заблудзіцца на іх” [1, 113]. Дактылічныя стопы і рыфміка надавалі твору меладычнасць, напеўнасць.

Першым у беларускай паэзіі У. Жылка паспрабаваў узнавіць такую форму старафранцузскай паэзіі, як віралэ. Яго зацікавілі варыянты формы, прадстаўленыя ў творчасці Гіёма дэ Машо і Жана дэ Лескюраля. Віралэ Машо – верш з трохрадкоўяў з рыфмоўкай ааб ссб, дзе трэці радок карцейшы за два папярэднія. Менавіта гэта форма не зусім паслядоўна ўжыта ў вершы “Язната...”: “Язната, пекната, / Неба сінь, любата. / Вось дзянёк! / Цёмны гай, неўнарай, / Быццам казачны рай / Вабіць вас у цянёк” [1, 118–119]. Жылкава “VIRELAI” – адвольнае засваенне віралэ Лескюраля, дзе восем радкоў аб’яднаны рыфмоўкай абссабаб, першы і другі радкі супадаюць з сёмым і восьмым. Тут беларускі паэт удала спалучыў матывы любоўнай і філасофскай лірыкі: “Я бачыў сум ваш і жалобу, / Ды сэрцу шкода не было. / Вачэй былі магутней чары / І хараство святлей на твары. / Тугу прымаю, як аздобу, / Мадонны ўбраўшую чало. / Я бачыў сум ваш і жалобу, / Ды сэрцу шкода не было” [1, 81].

Адзіны трыялет у паэзіі У. Жылкі – крэатыўны варыянт вядомай формы, што ўзнікла ў старафранцузскай паэзіі канца XIII стагоддзя і актуалізавалася паэтамі ракако, якія зрабілі яе дамінантнай тэмай каханне. Потым тэматычныя абсягі трыялета істотна пашырылася. У. Жылка ў сваім трыялеце звярнуўся да тэмы хуткаплыннасці жыцця. Фармальныя адзнакі цвёрдай формы ім вытрыманы, за выключэннем таго, што сёмы радок не люстрана паўтарае першы і чацвёрты: “Як ўсё ў жыцці, яшчэ вясна / Мінула ў вечнасць назаўсёды. / Памножыла тугу й нагоды, / Як ўсё ў жыцці, яшчэ вясна... / Душы ж як бы чагосьці шкода, / А думка за адной адна: / Ў тваім жыцці яшчэ вясна / Мінула ў вечнасць назаўсёды” [1, 37]. Замена “Як ўсё ў жыцці, яшчэ вясна” на “Ў тваім жыцці яшчэ вясна” прывяла да сэнсавай пераакцэнтацыі: канстатацыя канкрэтнага факта, звязанага з лірычным героем адмяніла абагульненне агульнага парадку.

Беларуская і французская паэзія арыентаваныя на розныя сістэмы вершавання, што абумоўлена фанетычнымі асаблівасцямі моў: француз-

ская – на сілабічную, беларуская – на сілаба-танічную і танічную. Цалкам верагодна, што стылізацыя пад формы французскай паэзіі падштурхоўвала Жылку да эксперыментаў у сферы арганізацыі вершаваных радкоў. Для французскай паэзіі Сярэднявечча і Рэнэсансу характэрна было ўжыванне рознаскладовых радкоў. У якасці прыкладу можна прыгадаць вершы Кле-мана Маро або Банавентура Дзюпер’е. Шэраг вершаў Жылкі (“Зімовае”, “Насоўвае пушча...”, “Усе мы страчаныя...”) імітуе іх радок з улікам асаблівасцей сілаба-танічнай сістэмы вершавання: розная не колькасць складоў, а колькасць стопаў у вершаваных радках.

Французскі “след” можна знайсці і ў санетах беларускага паэта. Агульнавядома, што санет нарадзіўся ў паэзіі сярэднявечнай Італіі, а пасля распаўсюдзіўся ў іншых еўрапейскіх літаратурах. Уладзімір Жылка, як Максім Багдановіч і Янка Купала, аддаваў перавагу санетам з французскай рыфмоўкай у катрэнах *abba i ccd ede* у тэрцэтах, што сталі ўзорнымі ў творах П’ера Рансара і Жаакена дзю Беле. З сямі напісаных ім санетаў толькі два маюць у катрэнах не французскі, а італьянскі варыянт рыфмоўкі і ўяўляюць сабой інтэрпрэтацыю класічнай формы. Ранні санет “Замчышча” (1921) вучнёўскі. Ён апавядальны па стылі, вытрыманы ў духу рамантычнай паэтыкі. У катрэнах падаецца апісанне разбуранага замка: “Наўкола роў, травой паросшы і шырокі, / За ім астача сцен зруйнованых замковых... / Тут князь калісьці жыў багаты, ганаровы, / І слава-чутка йшла аб ім у свет далёкі. / Цяпер жа сумна мур глядзіцца адзінокі, / Ў праходах вецер рве, здзьмухае пыл вяковы, / Ўначы стагнаньнямі і плачам страшаць совы, / І кажаны лятуць на дзень ў цвілыя лёхі” [1, 28]. У тэрцэтах прысутнічае спроба разгадкі таямніцы былога замка: “А ў вёсцы блізкай дзед старэнькі бае, сівы, / Пра страхі розныя, што там таяцца, й дзівы / Начніц, што пацеркі нанізваюць з расы / І на шляху снуюць, і сеюць спеў жуды; / Ды аб княжне дзіўной, нябачанай красы, / Ў замкавай век згубіўшай малады” [1,28]. Згодна канону, кожная з кампазіцыйных частак санета выконвае сваю ролю: катрэны звычайна апісваюць нейкую з’яву, а тэрцэты “даюць нарастанне настрою, паглыбленне думкі” [2, 16–17]. Лічыцца, што санет “ёсць паэзія думкі” [2, 39], аднак “Замчышча” – яшчэ міні-аповед вершам, пазбаўлены аналітычных сентэнцый, дзе ў катрэнах ужывалася толькі жаночая рыфма. Наступныя санеты аўтара, вытрыманыя ў стылі французскага санета (“Сёмуха”, “Меч”, “Хараство”, “Максім Багдановіч”), засведчылі рост паэтычнага майстэрства ў авалодванні сакрэтамі класічнай формы, вернасць асэнсаванню тэмы хараства ў яго розных праявах: прыгажосць сімвалічнага па сваім значэнні “зьялёнага свята” (“Сёмуха”), барацьбы за шчасце Радзімы (“Меч”), амбівалентная і прыцягальная па сваёй сутнасці сіла прыгажосці (“Хараство”), прыгажосць жыцця, прысвечанага творчасці (“Максім Багдановіч”).

Мастацкая рэцэпцыя французскай паэзіі ў лірыцы У. Жылкі творчая, абумоўленая жыццёвымі абставінамі і імкненнем да арыгінальнасці. Ён, як і французскія паэты, звяртаўся да матываў шматаблічнасці хараства, але

яго галоўным чынам прываблівала ідэя амбівалентнай сутнасці прыгажосці. Мастацкая рэцэпцыя формаў лэ, віралэ, трыялета, французскага ва-рыянта санета суправаджалася пашырэннем тэматычнага ядра і частковым парушэннем канонаў рыфмікі і кампазіцыі гэтых формаў.

Літаратура

1. Жылка, У. Выбраныя творы / У. Жылка. – Мінск: Беларус. кнігазбор, 1998. – 358 с.
2. Барычэўскі, А.І. Тэорыя санету / А.І. Барычэўскі. – Мінск: Маладняк, 1927. – 54 с.

С.Г. Васильева

*Учреждение образования «Витебский государственный
ордена Дружбы народов медицинский университет»
e-mail: svetlasha_zyatewa@mail.ru*

УДК 82.091

ТРАДИЦИИ Ш. БОДЛЕРА В ХУДОЖЕСТВЕННОЙ РЕПРЕЗЕНТАЦИИ ГОРОДА В. БРЮСОВЫМ И М. БОГДАНОВИЧЕМ

Ключевые слова: художественная репрезентация, символизм, традиции, взаимодействие литератур, поэтика, Валерий Брюсов, Максим Богданович, Шарль Бодлер.

В статье анализируются стихотворения Ш. Бодлера, посвященные теме города. Рассматривается влияние творчества французского поэта на поэзию В. Брюсова и М. Богдановича и утверждается, что трактовка города как средоточия зла была близка Брюсову, для Богдановича город – не самая совершенная среда обитания человека.

S.G. Vasilyeva

*Educational Establishment «Vitebsk State Order of Peoples’
Friendship Medical University»*

BAUDELAIRE'S TRADITIONS IN ARTISTIC REPRESENTATION (INTERPRETATION) IMAGE OF THE CITY BY V. BRYUSOV AND M. BOGDANOVICH

Key words: representation in literature, symbolism, traditions, interaction of literatures, poetics, Valery Bryusov, Maxim Bogdanovich, Charles Baudelaire.

In the article analyzes the poems of Ch. Baudelaire devoted to the theme of the city. The author investigates the influence of the French poet's work on the poetry of V. Bryusov and M. Bogdanovich and argues that the interpretation of the city as a center of evil was close to Bryusov; for Bogdanovich the city is not the most perfect environment for human habitation.

Одним из направлений в поэзии второй половины XIX – нач. XX в. выступает символизм. Это течение становится особой формой протеста позитивизма, реакцией на духовный кризис Европы того времени. Произведения писателей шокировали, приводили в восторг, будоражили созна-